

پرونده‌های علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

یادداشت مسافرت

جلال‌الدین طباطبائی

معاون اداره کل هنرهای زیبا

در فروردین ماه سال ۱۳۳۵ بر طبق دعوت دولت چکسلواکی و موافقت دولت ایران از طرف اداره کل هنرهای زیبای کشور هیئتی مرکب از آقایان محسن مقدم استاد دانشکده هنرهای زیبا - حبیب‌الله تویبخت رئیس کتابخانه سلطنتی - استاد حسین بهزاد مینیاتورپست بزرگ ایران و اینجانب برای تشکیل نمایشگاهی از مینیاتورهای ایران که از کتابخانه سلطنتی - موزه مردم شناسی - موزه ایران باستان - و کتابخانه ملی جمع‌آوری گردیده بود و مشتمل بر هفت

نمایشگاه هنرهای ایرانی درم در حضور رئیس جمهور ایتالیا

جلد کتاب خطی و قریب به دویست مینیاتور بود به پراک اعزام گردید.

نمایشگاه مذکور در تاریخ شنبه ۱۴ آوریل مطابق ۲۱

فروردین ۳۵ در کاخ «کینسکی» با حضور وزیر مختار و اعضاء سفارت ایران و همچنین نمایندگان سیاسی کشورهای خارجی و وزراء و کارمندان عالی‌مقام فرهنگ افتتاح شد و مدت ۲۳ روز ادامه داشت. نمایشگاه طبق مقالاتی که در جراید محل منتشر گردید کاملاً قرین موفقیت گردید و در این مدت قریب ۱۴۰۰۰ نفر از نمایشگاه دیدن نمودند و با تقاضاهای مکرری که از طرف اولیای فرهنگ و علاقه‌مندان، دایر به تمدید مدت نمایشگاه به هیئت میرسید؛ بعلت نبودن وقت و لزوم

تشکیل این نمایشگاه در ورشو (در تاریخ ۱۵ / مارس)
 تمدید مدت آن مقدور نگردید. در مدت نمایشگاه اعضای
 هیئت فرهنگی از بناهای تاریخی - موزه ها - مؤسسات فرهنگی
 و هنری در پراگ و غالب شهرهای چک اسلواکی دیدن
 نمودند. اصولاً در چک اسلواکی موزه بسیار زیاد میباشد.
 زیرا تا قبل از جنگ بین المللی اول که کشور چک اسلواکی
 مستعمره اتریش بود از طرف شاهزادگان و نجبا و اعیان
 اتریش تصور مجللی در نقاط مختلف چک اسلواکی ساخته
 شد که امروز تمام این قصرها از طرف دولت ضبط شده و تبدیل
 بموزه گردیده و مخصوصاً در Konopište که تقریباً درصد
 و جهل کیلومتری پراگ میباشد کاخ معروفی است که متعلق
 به ولیعهد سابق اتریش بوده است که بعلت قتل او جنگ
 بین المللی اول شروع گردید. و این کاخ مرکز شکار ولیعهد
 بوده و کلکسیون بسیار گرانبهائی از انواع و اقسام سلاح ها
 از عهد حجر تا آن تاریخ جمع آوری نموده است که در نوع
 خود بی نظیر است و ضمناً تمام حیوانات و پرندگان که در تمام
 مدت عمر شکار کرده و تقریباً بالغ بر سیصد هزار میباشد جسد
 مومیائی شده آنها در تالار بزرگی در این کاخ نگاهداری
 شده. دیگری کاخ معروف Dobriš در جهل کیلومتری پراگ
 است که امروز اختصاص به نویسندگان دارد و عده ای

از نویسندگان کنونی چک در آن کاخ زندگی میکنند. در پراگ
 محله بزرگی که بالای تپه ای قرار گرفته بنام Barandove
 شهر سینمائی چک اسلواکی است. چک ها در فیلمهائی که توسط
 عروسک تهیه میشود خیلی پیشرفت کرده اند که گویا تا کنون
 هم موفق بدریافت جوایز بین المللی شده باشد. در این شهر
 سینمائی از لحاظ تهیه فیلمهای عروسکی وسایل و لوازم
 بسیار مفصلی تهیه شده که به ترتیب آتلیه نجاری برای تهیه
 قطعات مختلف از سر و دست و پا و بدن عروسک است. در آتلیه
 دیگر با بستهای فلزی این قطعات را بهم متصل میکنند.
 در آتلیه دیگر نقاشان مجسمه ها را رنگ کرده، صورت
 عروسکها را طبق دستور کارگردان برای فیلمی که مورد
 نظر است نقاشی نموده سپس آنها را به آتلیه دیگری میفرستند
 که خیاطها لباسهای تهیه شده را به تن عروسکها میکنند. در
 همین محل چند فیلم دیدیم که با عروسک تهیه شده بود و یکی
 از آنها از کتاب معروف نویسنده چک بود که بفارسی هم بنام
 « مصدر سرکار ستوان » ترجمه شده است و بسیار جالب
 و تماشاگانه بود. خوشبختانه آقای نصرت کریمی که از هنرمندان
 خیلی خوب ایرانی میباشد در دانشگاه پراگ در این قسمت
 مشغول تحصیل است و امیدواری میرود که بعد از اتمام
 تحصیل و مراجعت بایران در قسمت تهیه فیلمهای عروسکی

گروهی از تالار
 نمایشگاه
 آثار ایرانی
 در پراگ
 نفر اول
 دست راست
 پرفسور ریپکا
 مستشرق
 معروف چک
 با استاد بهزاد
 و بعد پترتیب
 آقایان نویخت
 و مقدم و نویسنده

که بعلم داشتن سوژه‌های بسیار خوب و لباسهای ملی و محلی نقاط مختلف ایران کمال استفاده را میتوان نمود؛ اقدام نمایند. روز ۳۰ فروردین در فرهنگستان شرق بدیدن پروفیسور «ریپکا» رقیتم. این شخص از مستشرقین بزرگ است و معروفیت جهانی دارد. خدمات او در شناساندن فرهنگ ایران بر ایرانیان دانشمند پوشیده نیست. پروفیسور ریپکا با اینکه ۷۰ سال دارد کماکان بخدمات فرهنگی خود ادامه میدهد و اخیراً خمسه نظامی را ترجمه کرده و در آن ایام مشغول چاپ آن بود. ضمناً تاریخ ادبیات ایران را نیز به زبانهای چک و انگلیسی بچاپ میرساند. استاد حسین بهزاد هم مینیاتوری از نظامی تهیه کرد و به پروفیسور اهدا نمود که در ابتدای خمسه چاپ نماید.

هیچ فراموش نمیکنم که در ۱۷ اردیبهشت در مهمانی خدا حافظی که از طرف وزارت فرهنگ چکواسلواکی بافتخار هیئت فرهنگی ایران داده شد سر میز شام پروفیسور ریپکا نطقی بزبان فارسی راجع بایران نمود. و در پایان مهمانی که از هیئت خدا حافظی مینمود اشک از چشمش جاری بود. در جشن اول مه از طرف رئیس جمهور نشان درجه اول جمهوری چکواسلواکی به پاس خدمات ذقیمت پروفیسور ریپکا به مشارالیه اهدا شد. این نشان علاوه بر مزایای دیگر ماهانه چهار هزار «کرون» حقوق مخصوص هم دارد.

یکی دیگر از نقاط دیدنی در ناحیه Mohyla میدان جنگ «استرلیتز» بود که بنائی مجلل بیاد بود کشته‌شدگان جنگ در آن محل ساخته اند و موزه زیبایی هم تشکیل داده اند. بگفته اهالی محل هنوز هم در موقع شخم زدن زمین استخوان انسانی و سلاح‌های آرزمان پیدا میشود. در دانشکده هنرهای زیبای پراگ قسمتهای نقاشی- مجسمه سازی- تراش کریستال- گراور و چاپ سنگی- تهیه نقشه و بافت پارچه- چینی سازی و سفال سازی تدریس میشود. دوره مدرسه پنج سال است.

پس از اتمام نمایشگاه مینیاتورهای ایران در پراگ وورشو بر طبق دستور اداره کل هنرهای زیبا هیئت اعزامی با مینیاتورها برم عزیمت نمود تا در نمایشگاه بزرگی که تحت ریاست عالیّه اعلیحضرت همایون محمد رضا شاه پهلوی

شاهنشاه ایران و حضرت جیوانی گرونچی Giovanni Gronchi رئیس جمهور ایتالیا از طرف مؤسسه ایتالیائی خاور دور و خاور میانه از مجموعه عظیمی از آثار باستانی و هنری ایران در محل انجمن تشکیل میشد شرکت نمایند. در این نمایشگاه علاوه از کشور شاهنشاهی ایران- موزه‌های بلژیک- کانادا- فرانسه- آلمان غربی- انگلستان- یونان- ایتالیا- هلند- پاکستان- اسپانی- امریکا و سویس نیز با ارسال آثار هنری و باستانی ایران و همچنین عدّه زیادی کلکسیونرهای اختصاصی از ایران و سایر کشورها شرکت نموده بودند. قبل از این نظیر این نمایشگاه در لندن گراد- لندن- پاریس و واشنگتن نیز تشکیل گردیده بود؛ ولی در ایتالیا برای اولین مرتبه چنین قدمی برداشته شده بود که از نظر نمایاندن روابط هنری بین دو کشور ایران و ایتالیا اهمیت خاصی کسب نمود. نمایشگاه رم روز پنجشنبه ۳۱ خرداد ۱۳۳۵ (۲۱ ژوئن ۱۹۵۶) ساعت ۶/۵ بعد از ظهر از طرف رئیس جمهور ایتالیا افتتاح گردید و تا آخر سپتامبر ۱۹۵۶ (۸ مهرماه ۱۳۳۵) ادامه داشت.

نمایشگاه بر کتب از شش تالار بود که به ترتیب تالار اول اختصاص به گنجینه مکشوفه در «زیویه» و سایر اشیاء طلا و مینا مربوط به دوره‌های مختلف تاریخ ایران داشت. در تالار دوم فرشهای ایران بطرز جالبی بمعرض نمایش گذارده شده بود. تالارهای سوم و چهارم- اختصاص بظروف گلی و شیشه‌ای و برنزهای لرستان- کاشی- اشیاء مفرغی و پارچه و سایر آثار هنری و باستانی ایران مکشوفه در نقاط مختلف کشور داشت. تالارهای پنجم و ششم- مختص به مینیاتورها و کتب خطی بود.

اداره کل هنرهای زیبا از لحاظ تهیه مینیاتورهای ایران که برای این نمایشگاه باید ارسال میشد متحمل مشقات بسیار گردید. زیرا میبایستی از محلهای مختلف بادقت فراوان نسبت به انتخاب مینیاتورها اقدام کند و اینک خوشوقت است از اینکه برای بار اول موفق به تشکیل چنین نمایشگاهی شده است که در شناساندن آثار هنرمندان قدیم ایران به علاقمندان و هنردوستان کشورهای خارجی موفقیت بسیار شایانی کسب نمود. این مینیاتورها که تعدادی از آنها کار استادانی از قبیل محمدخان- رضا عباسی- حبیب- محمدحسن-

در روز افتتاح
نمایشگاه
تارهنری ایران
در رم

نفر وسط
حضرت رئیس
جمهور ایتالیا
و بعد آقای
دکتر مهران
وزیر فرهنگ
و آقای زند
سفیر کبیر ایران
در ایتالیا
و آقای مقدم
و نویسنده

محمود ملک الشعرا - ابراهیم میرزا قاجار - علی فرزند
ملک الشعرا - ابوالحسن غفاری (صنیع الملک) - رضی و دو تابلو
یکی کار ناصر الدین شاه قاجار و دیگری کار شاه عباس انتخاب
و ارسال گردید. ضمن مینیاتورهای متعلق بکتابخانه سلطنتی
ایران نه قطعه مینیاتور که از مرقع معروف منحصر بفرد گلشن
جدا شده و در سنوات اخیر از طرف وزارت دربار شاهنشاهی
خریداری گردیده و از لحاظ ظرافت و زیبایی چشم بینندگان را
خیره میگرد موجود بود. افتخار بزرگی که بمناسبت تشکیل
این نمایشگاه نصیب اداره کل هنرهای زیبا شد از این لحاظ بود
که تاکنون هیچ نمایشگاه اختصاصی از مینیاتورهای ایران
باجمع آوری چنین کلکسیون جامعی تشکیل نشده بود و غالب
مینیاتورهای جمع آوری شده برای اولین بار بمعرض نمایش
گذاشته گردید.

رحیم رکنی - خلاص - سلطان محمد شاهی - صدر علی - قاسم
علی چهره گشا - مظفر علی - مظفر حسین - آقارضا هروی - بهزاد -
صادقی افشار و قطعاتی از خط خوش استادانی از قبیل محسن
کاتب - میر علی - سلطان علی مشهدی - باباشاه اصفهانی -
محمد قوام شیرازی - میر علی هروی - میرزا جعفر تبریزی
بایستقری - محمد عامل - میر عماد و عده زیادی هنرمندان
دیگر که متأسفانه آثار خود را امضاء ننموده اند از کتابخانه
سلطنتی - موزه ایران باستان - موزه مردم شناسی و کتابخانه
ملی - جمع آوری گردید. ضمناً تعدادی مینیاتور و تذهیب
جدید اثر هنرمندان فعلی ایران مانند استاد حسین بهزاد -
الطافی - اسفراجانی - محمد علی زاویه - رهبری - درودی -
تجویدی - علی کریمی - نعمت الهی - و بهره مند نیز به نمایشگاه
ارسال گردید. از موزه کاخ گلستان سی قطعه تابلوی آبرنگ
کار استادان دوره قاجار از قبیل محمد زمان (۱۳۱۶ هجری)